

Förord

I denna promemoria föreslås vissa ändringar i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar. Syftet med förslagen är att anpassa lagen så att lagstiftningen inom detta område så långt som möjligt är densamma vid en kommunal folkomröstning och vid en riksomfattande folkomröstning.

Stockholm i juni 2001

Innehåll

1	Författningsförslag.....	7
2	Ärendet	11
3	Bakgrund.....	13
3.1	Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar....	13
3.2	Vallagen (1997:157)	13
4	Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar – huvudsakliga frågeställningar och förslag	15
4.1	Rösträtten	15
4.2	Röstlängder.....	16
4.3	Omröstning.....	18
4.4	Röstkorten.....	19
4.5	Röstsedlar	21
5	Kostnader	23
6	Författningskommentar	25

1 Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar

dels att nuvarande 6–9 §§ och 10 § skall betecknas 9–12 §§ och 6 §,

dels att 2 §, 5 §, samt nya 6 och 9 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 7 och 8 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I anslutning till att fullmäktige beslutar om att hålla en folkomröstning skall fullmäktige besluta om

1. dag för omröstningen,

2. omröstningsdistrikt och omröstningslokaler,

3. att röstlängd skall framställas och röstkort upprättas,

4. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade,

5. röstsedlarnas antal, innehåll och utseende, samt

3. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade,

4. röstsedlarnas antal, innehåll och utseende,

5. röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen, samt

6. när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad.

Dagen för omröstningen skall beslutas efter samråd med den centrala valmyndigheten. Detta skall ske senast tre månader före omröstningsdagen.

Ett omröstningsdistrikt skall omfatta ett eller flera valdistrikt.

Om omröstningen skall hållas på samma dag som ett allmänt val eller en nationell folkomröstning skall röstsedlarna ha en färg som avviker från de övriga val- eller röstsedlarna.

Fullmäktige får besluta om de ytterligare föreskrifter som behövs för att genomföra folkomröstningen.

5 §

Rösträtt vid folkomröstning i en kommun har den som är folkbokförd i kommunen och som fyller 18 år senast på dagen för folkomröstningen.

Andra än svenska medborgare har rösträtt bara om de varit folkbokförda i Sverige den 1 november de tre åren närmast före det år då folkomröstningen hålls.

Rösträtt vid folkomröstning i ett landsting har den som har rösträtt vid folkomröstning i en kommun inom landstinget.

Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet 30 dagar före dagen för folkomröstningen som skall ligga till grund för rösträtten.

10 §¹

Framställande av röstlängd och upprättande av röstkort görs av skattemyndigheten i den region inom vilket kommunen eller landstinget ligger.

Skattemyndigheten har rätt till ersättning för de kostnader som föranleds av den kommunala folkomröstningen.

6 §

När en folkomröstning skall hållas enligt denna lag skall en röstlängd upprättas för varje omröstningsdistrikt.

Uppgifter för framställning av röstlängder och röstkort tillhandahålls av centrala valmyndigheten efter anmälan.

Skall folkomröstning äga rum samtidigt med ett allmänt val eller en nationell folkomröstning skall röstlängderna och röstkorten för den kommunala folkomröstningen samordnas med valet eller med den allmänna folkomröstningen. I annat fall skall kommunen eller landstinget framställa röstlängd och upprätta röstkort med ledning av de registeruppgifter som erhålls från centrala valmyndigheten.

Centrala valmyndigheten har rätt till ersättning för de kostnader som föranleds av den kommunala folkomröstningen.

7 §

Röstkorten skall skickas ut så snart som möjligt. Om förtidsröstning skall ske skall röstkorten sändas i så god tid att de kan beräknas vara de röst-

¹ Senaste lydelse 1998:256.

berättigade till handa senast den dag som förtidsröstning inleds.

8 §

Väljare som har förlorat sitt röstkort eller inte fått något röstkort skall få ett duplett-röstkort om de begär det.

Duplettröstkort får tillhållas hos centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen. De som vill ha ett duplett-röstkort skall lämna uppgift om namn och personnummer.

9 §

En röstsedel är ogiltig om den

1. inte har tillhandahållits av valnämnden eller

2. är försedd med kännetecken som uppenbarligen har uppenbart gjorts med avsikt. *2. har kännetecken som blivit anbragt på röstedeln med avsikt.*

Om det i ett röstkuvert finns flera likalydande röstsedlar, skall endast en röstsedel räknas. Finns det i annat fall mer än en röstsedel i röstkuvertet, är samtliga dessa röstsedlar ogiltiga.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

2 Ärendet

Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar trädde i kraft den 1 juli 1994. Därefter har Sverige blivit medlem i EU och den 1 juni 1997 trädde den nya vallagen (1997:157) i kraft. Med anledning av detta har det uppstått ett behov av att anpassa bestämmelserna i lagen om kommunala folkomröstningar både sakligt och redaktionellt. Bland annat finns det idag direkta felaktigheter i lagen om kommunala folkomröstningar rörande framställningen av röstlängder och röstkort. Riksskatteverket, som är central valmyndighet, har i en skrivelse till regeringen anmält att en översyn av lagen om kommunala folkomröstningar bör göras (dnr Ju 1999/5650).

Valtekniska utredningen år 2000 har i sitt betänkande, Teknik och administration i valförandet (SOU 2000:125) har lämnat förslag till bland annat ändringar i vallagen. Förslaget bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

3 Bakgrund

3.1 Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar

Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar trädde i kraft den 1 juli 1994. Av förarbetena till lagen (prop. 1993/94:188) framgår att bakgrunden till att lagen infördes var att det saknades regler om hur kommunala folkomröstningar i praktiken skulle genomföras. Vid de tillfällen då folkomröstningar hade ägt rum hade vallagen fått ge vägledning för genomförandet. Det bedömdes vidare att intresset för folkomröstningar, som ett sätt att stärka medborgarnas inflytande, skulle komma att stärkas. Detta var en utveckling som man bedömde skulle gynnas om det infördes särskilda förfaranderegler för kommunala folkomröstningar. Vidare ansågs det viktigt med tydliga regler för att undvika praktiska problem och konflikter mellan partierna om den formella hanteringen.

Enligt lagen om kommunala folkomröstningar är det fullmäktige som beslutar om att hålla en folkomröstning, vad fullmäktige i övrigt skall besluta om i samband med omröstningsbeslutet, vilka som har rösträtt samt vissa tekniska frågor rörande själva valförfarandet.

3.2 Vallagen (1997:157)

Regler om valförfarandet vid val till riksdagen, för val till landstings- och kommunfullmäktige samt för val till Europa-

parlamentet finns i vallagen. Vallagen i dess nuvarande lydelse trädde i kraft den 1 juni 1997.

Den 17 februari 2000 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet samt lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som utredaren ansåg behövliga. Utredningen antog namnet Valtekniska utredningen år 2000. I juni 2000 överlämnade utredningen promemorian En ny central valmyndighet – Riksvälsnämnden. I december 2000 överlämnades slutbetänkandet Teknik och administration i valförfarandet (SOU 2000:125). I betänkandet görs en teknisk och administrativ översyn av vissa frågor rörande valsystemet, bland annat av bestämmelserna om framställning av röstlängder och röstkort samt om rättelse i röstlängd.

De förändringar som föreslås i betänkandet avseende vallagen påverkar i vissa delar de ändringsförslag som föreslås i denna promemoria.

4 Lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar – huvudsakliga frågeställningar och förslag

4.1 Rösträtten

Förslag: Uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet 30 dagar före valdagen skall ligga till grund för innehållet i röstlängderna.

Förslagen finns intagna i 5 § lagen om kommunala folkomröstningar.

Lagen om kommunala folkomröstningar saknar för närvarande en bestämmelse om vilken dag uttag ur befintliga register ska ske för beräkning av de personer som har rösträtt i folkomröstningen. Vilken dag uttag skall ske bestäms därför enligt vallagens bestämmelser. Enligt 7 kap. 4 § vallagen är det uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängden. Av samma paragraf framgår att uppgifterna i röstlängden styrs av de uppgifter som finns i aviseringsregistret 30 dagar för valdagen. Lagen om aviseringsregister upphävs den 1 oktober 2001 (SFS 2001:182).

Av 7 kap. 4 § vallagen, i dess lydelse från och med den 1 oktober 2001, framgår att det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet 30 dagar före valdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna (SFS 2001:208). I folkomröstningslagens (1979:369) 5 § hänvisas bland annat till bestämmelsen i 7 kap. 4 § vallagen.

Lagstiftningen som gäller för kommunala folkomröstningar bör så långt som möjligt vara densamma som den som gäller för riksomfattande folkomröstningar. Bestämmelserna i lagen om kommunala folkomröstningar bör därför anpassas till de bestämmelser som finns i vallagen.

I detta sammanhang bör även nämnas att Kommundemokratikommittén i sitt betänkande Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48) har föreslagit en ändring av 5 § lagen om kommunala folkomröstningar avseende den kommunala rösträtten. Förslaget är föranlett av Sveriges medlemskap i EU som har medfört att unionsmedborgare fått kommunal rösträtt på samma villkor som svenska medborgare. Detta gäller även för medborgare i Island och Norge. Övriga medborgare med utländskt medborgarskap får kommunal rösträtt om de varit sammanhängande folkbokförda i landet tre år före valdagen. Mot bakgrund av kommundemokratikommitténs förslag i detta hänseende redovisas inte något ändringsförslag i frågan i denna promemoria.

4.2 Röstlängder

Förslag: Om en kommunal folkomröstning skall hållas annat än i samband med allmänt val eller en nationell folkomröstning, skall kommunen eller landstinget själv ombesörja utskrift av röstlängder och röstkort med ledning av register från den centrala valmyndigheten.

Förslagen finns intagna i 6 § lagen om kommunala folkomröstningar.

Av 5 kap. 34 § kommunallagen (1991:900) framgår att om en kommunal omröstning skall hållas får fullmäktige besluta att det, med tillämpning av 7 kap. vallagen, skall framställas röstlängd och röstkort för omröstningen.

Enligt vallagens nuvarande bestämmelser är det skattemyndigheterna i respektive län som upprättar röstlängder och röstkort. Skattemyndigheten har dock inget ansvar för planeringen och

produktionen av röstlängder och röstkort. Det sköts av den centrala valmyndigheten. Tryckningen av röstlängder och röstkort sker på uppdrag av den centrala valmyndigheten hos externa serviceföretag. I praktiken innebär det att tryckeriet erhåller ett register på ADB-medium med de uppgifter som längderna och korten ska förses med. I samband härmed överlämnas också formulär som visar hur röstlängd respektive röstkort skall vara utformade.

I de fall en kommun eller ett landsting beslutar om att ha en omröstning som inte sammanfaller med allmänna val eller en nationell folkomröstning, blir hanteringen av röstlängderna och röstkortet en annan.

Vid en separat kommunal folkomröstning står det kommunen eller landstinget fritt att själv välja vilket tryckeri de vill anlita för utskriften av röstlängder och röstkort. Att göra utskrifter av röstlängder och röstkort vid kommunala folkomröstningar ingår nämligen inte i de avtal som centrala valmyndigheten träffat med de olika tryckerierna. Det framstår därför som naturligt att den som har ansvaret för omröstningen också ansvarar för utskriften av röstlängder och röstkort. Det får därför ankomma på kommunen eller landstinget att själv ombesörja att utskrift av röstlängder och röstkort sker.

Flertalet kommunala folkomröstningar har ägt rum på samma dag som allmänna val eller en nationell folkomröstning. Därmed har röstlängds- och röstkortsframställningen kunnat samordnas med de allmänna valen eller den nationella folkomröstningen och utskriften av röstlängder och röstkort har ombesörjts av den centrala valmyndigheten. De berörda kommunerna har därmed inte heller haft några kostnader för röstlängds- och röstkortsframställningen.

I detta sammanhang bör nämnas att Valtekniska utredningen år 2000 i sitt betänkande; Teknik och administration i valförfarandet (SOU 2000:125) har föreslagit vissa förändringar i vallagen avseende bland annat ansvaret för upprättande av röstlängder och röstkort. De föreslagna ändringarna påverkar dock inte förslagen i denna promemoria angående kommunens

eller landstingets ansvar för utskriften av röstlängder och röstkort vid separata kommunala omröstningar.

4.3 Omröstning

Förslag: Innan kommunen eller landstinget beslutar om att en omröstning skall hållas, skall samråd ske med den centrala valmyndigheten. Detta skall ske senast tre månader innan omröstningsdagen.

I samband med att kommunen eller landstinget beslutar att en omröstning skall hållas skall kommunen eller landstinget även fatta beslut om vilka möjligheter till förtidsröstning som skall finnas.

I lagen skall tydliggöras att ett omröstningsdistrikt skall omfatta ett eller flera valdistrikt.

Förslagen finns intagna i 2 § lagen om kommunala folkomröstningar

Framställningen av röstlängder och röstkort sköts idag av den centrala valmyndigheten. Denna framställning är oftast mycket tidskrävande.

I avsnitt 4.2 har det föreslagits att kommunen eller landstinget i vissa fall själv skall ansvara för utskriften av röstlängder och röstkort. Utskriften skall ske med ledning av de register som erhålls från den centrala valmyndigheten. För att den centrala valmyndigheten skall ha en rimlig möjlighet att planera och uppfylla kommunens eller landstingets önskemål rörande framställningen av röstlängder och röstkort vid en kommunal folkomröstning föreslås att kommunen eller landstinget skall samråda med centrala valmyndigheten innan beslut om omröstning fattas. Ett sådant samråd bör därför ske senast tre månader före omröstningsdagen.

Enligt 9 kap. 3 § vallagen kan vid allmänna val och nationella folkomröstningar förtidsröstning ske på ett flertal ställen. Vidare finns det enligt 9 kap. 5 § och 14 kap. 2 § vallagen möjlighet att rösta med bud om man är sjuk, har funktions-

hinder eller är gammal. Några motsvarande bestämmelser finns inte i lagen om kommunala folkomröstningar. Motsvarande möjligheter bör också kunna ges vid kommunala folkomröstningar. Det får dock ankomma på varje kommun eller landsting att själv bestämma om denna möjlighet. Det föreslås därför att i samband med att fullmäktige i kommunen eller landstinget beslutar om folkomröstning skall de också fatta beslut om vilka möjligheter till förtidsröstning som skall finnas.

Enligt 2 § lagen om kommunala folkomröstningar beslutar fullmäktige om indelningen i omröstningsdistrikt. En kommunal folkomröstning kan således ske i hela eller en del av en kommun eller av ett landsting. Den kan också omfatta enbart ett urval av medlemmarna i kommunen eller landstinget. Äger den kommunala folkomröstningen rum samtidigt som allmänna val eller en nationell folkomröstning torde den vanligaste ordningen vara att de valdistrikt som då används även används som omröstningsdistrikt. Oavsett om den kommunala folkomröstningen äger rum samtidigt som allmänna val eller en nationell folkomröstning bör indelningen av omröstningsdistrikt fungera likartat. Det bör därför införas en bestämmelse i lagen om kommunala folkomröstningar att om fullmäktige beslutar att genomföra en omröstning, skall gällande valdistriktsindelning användas för att avgränsa det avsedda omröstningsområdet.

4.4 Röstkorten

Förslag: Vid en kommunal folkomröstning skall röstkorten vara de röstberättigade till handa senast den dag som en eventuell förtidsröstning inleds.

Väljare som har förlorat sitt röstkort eller inte har fått något röstkort kan begära ett duplettröstkort hos den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen.

Förslagen finns intagna i 7 och 8 §§ lagen om kommunala folkomröstningar.

Enligt 7 kap. 8 § vallagen skall röstkorten skickas ut så snart som möjligt, dock senast i så god tid att de kan beräknas vara väljare som är folkbokförda i landet till handa senast 18 dagar före valdagen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i lagen om kommunala folkomröstningar.

Vid en kommunal omröstning som inte hålls i samband med allmänna val eller en nationell folkomröstning får kommunen eller landstinget själva bestämma när röstkorten skall sändas ut. I samband med att kommunen eller landstinget fattar beslut om att en omröstning skall hållas skall också beslut fattas om vilka möjligheter till förtidsröstning som skall finnas. Beslutar fullmäktige i kommunen eller i landstinget att förtidsröstning skall ske, är det viktigt att de röstberättigade får röstkorten i sådan tid att de verkligen kan utnyttja möjligheten att rösta i förtid. Det föreslås därför att de röstande får sina röstkort senast den dagen som förtidsröstningen inleds.

Enligt 7 kap. 9 § vallagen kan den som förlorat sitt röstkort eller inte har fått något röstkort få ett duplettröstkort om den begär det. Samma möjlighet bör ges vid en kommunal folkomröstning. Det föreslås därför att motsvarande bestämmelse införs i lagen om kommunala folkomröstningar.

I Valtekniska utredningens betänkande, Teknik och administration i valförandet (SOU 2000:125), föreslås att det skall bli möjligt för väljarna att kunna beställa duplettröstkort hos den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen eller kommunen. Vidare anføres att denna möjlighet också bör ges till utlandsmyndigheterna. Av betänkandet framgår att enligt förslaget till ny valadministration och nytt valdatasystem skall valmyndigheter på samtliga nivåer ha åtkomst till uppgifter i valdatasystemet. Begäran om att få ut ett nytt röstkort skall därför kunna riktas till någon av dessa myndigheter. Detta bör också gälla vid en kommunal folkomröstning som hålls separat. Det bör därför vid en kommunal folkomröstning vara möjligt att erhålla ett duplettröstkort från någon av de nämnda myndigheterna. De som vill ha ett duplettröstkort skall lämna uppgift om namn och personnummer.

4.5 Röstsedlar

Förslag: Om en kommunal folkomröstning äger rum vid samma tillfälle som allmänna val eller nationell folkomröstning skall röstsedlarnas färg avvika från de övriga val- eller röstsedlarna.

Ogiltighetsgrunden i 6 § p. 2 lagen om kommunala folkomröstningar justeras redaktionellt.

Förslagen finns intagna i 2 § och 9 § lagen om kommunala folkomröstningar.

Äger en kommunal folkomröstning rum vid samma tillfälle som allmänna val eller en nationell folkomröstning framställs vanligtvis röstsedlarna i samma format som de sedlar centrala valmyndigheten tillhandahåller. Lagen om kommunala folkomröstningar innehåller ingen bestämmelse om vare sig format eller färg på valsedlar. Det är naturligt att röstsedlarna har samma format som övriga röstsedlar om den kommunala folkomröstningen hålls samtidigt som ett allmänt val eller en nationell folkomröstning och om de framställs av den centrala valmyndigheten. För att någon risk för sammanblandning av valsedlarna inte skall kunna ske bör röstsedlarnas färg avvika från de övriga val- eller röstsedlarna. Det föreslås därför att en bestämmelse med detta innehåll införs.

Enligt 18 kap. 10 § 2 vallagen är en valsedel ogiltig om den har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt. Enligt 6 § 2 lagen om kommunala folkomröstningar är en röstsedel ogiltig om den är försedd med kännetecken som uppenbarligen har blivit anbragt på röstsedeln med avsikt. Bestämmelsen i lagen om kommunala folkomröstningar bör ändras redaktionellt för att få en likartad lydelse som bestämmelsen i vallagen.

5 Kostnader

Promemorians förslag syftar inte till några förändringar vad gäller ansvaret för de kommunala folkomröstningarna eller för kostnaderna de medför för kommunerna och landstingen. Att anordna kommunala folkomröstningar är en frivillig uppgift för kommuner och landsting och kommer att vara så även fortsättningsvis. Förslagen i promemorian är av teknisk natur och syftar till att förtydliga de regler som finns angående hur en kommunal folkomröstning skall genomföras. Förslagen kan därför inte antas leda till några ökade kostnader för kommunerna eller landstingen.

6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar

2 §

Förslagen har behandlats i avsnitt 4.3 och 4.5.

I paragrafen har gjorts ett tillägg innebärande att i anslutning till att fullmäktige beslutar att hålla en folkomröstning skall även beslut fattas om vilka möjligheter till förtidsröstning som skall finnas. I paragrafen redogörs vidare för vilka övriga procedur-regler som skall gälla för den kommunala folkomröstningen.

5 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 4.1.

I paragrafen har gjorts ett tillägg om vilken dag uttag ska ske ur befintliga register för att bestämma rösträtten. Tillägget är en anpassning till de bestämmelser som redan idag finns i vallagen.

6 §

Förslagen har behandlats i avsnitt 4.2.

Paragrafen har sin motsvarighet i nuvarande 10 § och behandlar de bestämmelser som skall gälla för upprättande och framställande av röstlängd samt röstkort. Enligt den nya bestämmelsen skall kommunen eller landstinget själv ombesörja utskrift av röstlängder och röstkort, med ledning av register från den centrala valmyndigheten, om en kommunal folkomröstning skall hållas annat än i samband med allmänt val eller en nationell folkomröstning.

I fjärde stycket har *skattemyndigheten* bytts ut mot *centrala valmyndigheten* i konsekvens med det förslag som lämnats i Valtekniska utredningens betänkande.

7 §

Nuvarande 7 § skall betecknas 10 §. Förslaget har behandlats i avsnitt 4.4.

Paragrafen är ny och behandlar den tidpunkt som kommunen eller landstinget senast skall skicka ut röstkortet vid en kommunal folkomröstning. Bestämmelsen är en anpassning till motsvarande bestämmelse i vallagen.

8 §

Nuvarande 8 § skall betecknas 11 §. Förslaget har behandlats i avsnitt 4.4.

Paragrafen är ny och anger att väljare skall ha möjlighet att få ett duplettröstkort om de har förlorat det eller inte fått något. I bestämmelsen anges också hur väljaren skall gå tillväga för att erhålla ett duplettröstkort. Bestämmelsen är en anpassning till motsvarande bestämmelse i vallagen.

9 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 6 §. Endast redaktionella ändringar har gjorts.